

XX ASRNING IKKINCHI YARMI O'ZBEK SHE'RIYATIDA TOG' VA TOSH OBRAZIDA RAMZIYLIK

<https://doi.org/10.5281/zenodo.6554418>

Bogirova Mahfuza Furqatovna

BuxDU magistranti

Annotatsiya : *Ushbu maqolada o'zbek she'riyatida tog' va tosh obrazlarida ifodalangan ramziy ma'no haqida fikr yuritiladi. Har bir ijodkorning bu obrazlardan o'zining so'z mahorati va ichki lirik kechinmalari asosida badiiy foydalanishiga e'tibor qaratiladi.*

Kalit so'zlar: *Ramziy obraz, tog', tosh, lirik kechinma .*

Yana savol¹

Oyog'imga

Botmon toshlarni

Bolalikdan bog'lab qo'ydi kim?

Endi xalos bo'lmoqqa yetmas

Yovuzlardan asragan umrim

Xudo bergan soniyalarni

Xarob qildi qaysi g'alamis?

Agarda shu tog'lar bo'lmasa

Uchar edik samolarda biz

Shavkat Rahmon she'riyatining o'ziga xos ichki kechinmalarga boy ekanini, shuningdek so'zning jozibasi, kuch-qudratini ijod maydonida obrazlarni gavdalantirishida ko'ramiz. Yana savol she'rida murg'ak qalb egasining oyoqlariga kim botmon toshlarni bog'lab qo'ygani lirik qahramon qiynamoqda. Har qancha urinmasin yovuzlardan asragan umri qutulmoqqa imkon bo'lolmaydi. Chunki u dunyoning hoy-havasiga, g'am-tashvishiga o'ralashib qolgan.

Agarda shu tog'lar bo'lmasa

Uchar edik samolarda biz

Dunyoning o'tkinchi hoy-havasiga, nafsimizga bog'lanmaganimizda samolarda parvoz etishimiz mumkinligini ta'kidlaydi. Bunda lirik qahramon o'z o'ziga ritorik so'roq berish orqali tajohili orif san'atidan foydalanadi.

She'riyat ijtimoiy hodisa sifatida insonning ruhiy mohiyatidan ibtido oladi. Shu ma'noda odamzodning hozirgi holatga kelishi, ya'ni insonning insonga aylanishi faqat tashqi omil – insonning zoti bilan, unga joylashgan ruhiy mohiyatning ijtimoiylik shaklida namoyon bo'lishi bilan ham bog'liqdir. Ya'ni,

¹ Shavkat Rahmon. Saylanma. –Toshkent: "Sharq" nashriyot., 1997.-B.46

ijtimoiylik tashqaridan yopishtirilgan yorliq emas, balki insonning qonida mavjud mohiyat bo'lib, uning uzoq yo'lni bosib o'tishi natijasida bashariyat bugungi tamaddunni qo'lga kiritdi. She'riyat esa ana shu mohiyatning namoyon bo'lish shakllaridan biridir. Shoirlar bu mohiyatning ta'bir joiz bo'lsa kashshoflardirlar. Har qanday yaxshi she'rning markazida o'zining quvonch va tashvishi, orzu va armoni bilan inson turadi. She'r xuddi shu insondan, uning tabiati, maqsad va intilishlari, yanada to'g'risi, inson haqidagi tasavvurlardan kelib chiqib tushuniladi.

Kaftlarim toshga to'la,²
Otolmagan toshlarim...
Kimga otay? Kimga otay?
Ko'zlarim yoshga to'la
To'kolmagan yoshlarim...
Kimga sotay? Kimga sotay?

She'riyatda juda ko'plab ijodkorlar ijodida lirik kechinmalarning o'ziga xos ramziylikka oshuftaligini ko'rishimiz mumkin. Shu jumladan Eshqobil Shukurning ijodini kuzatadigan bo'lsak, "O'ttizinchi yillar" she'rida ham tosh obraziga murojaat qilingan va bunda mustamlaka yillaridagi og'ir muhitga javob qaytarolmagan lirik qahramonning qalbi nafrat va g'azabga to'la. Kaftlariga toshlar olib bu g'ariblikdan chiqmoq istaydi-yu, biroq o'zbekning sabr-matonati, bardoshi tog'lardan-da yuksakligi, qon –tomirlarigacha singganligini ifodalash uchun shoir otilmay qolgan toshlar orqali tasvirlaydi. Quyidagi she'rida shoir tog' va tosh obrazlarini birga qo'llash bilan she'rdagi mazmuni ta'kidlashga urinadi.

Qani, sening ovozing?!³
Chorlayman, bo'g'zimga tiqilar tog'-tosh.
Ko'zim qirg'og'ini to'lqinlar buzar.
Ko'ksimga medalday osilar bardosh,
Ovozza aylanar quloqlar, ko'zlar.
Qani, sening ovozing?..

Eshqobil Shukur yuqoridagi she'riy parchasida ham tutqun bo'lgan xalqni hurlikka chorlar ekan, tashbeh hamda tanosub san'atlaridan unumli foydalanadi. Lirik qahramon bo'g'zidagi g'am –alamni tog'-u toshga tenglashtiradi va shu muammodan xalos qiluvchi, shijoat beruvchi, ichki yakkilikka chorlovchi ovozni qidirmoqda. Shuningdek, Rauf Parfining ijodida ham shu ruhda ifodalangan ramziylikni quyidagi misralarida uchratishimiz mumkin. Toshning g'am, dard yuk, tashvish kabi salbiy ma'nolaridan tashqari bir qator ijobiy mazmun olgan o'rinlari ham bor. Bunda toshning metinday mustahkamligi, qattiqligi, og'irligi inobatga olinadi. Har bir

² Eshqobil Shukur. Hamal ayvoni (she'rlar va dostonlar). "Sharq" nashriyot, T-2002

³ Eshqobil Shukur. Hamal ayvoni (she'rlar va dostonlar). "Sharq" nashriyot, T-2002

ijodkor o'zining lirik kechinmalarga boy obrazlar dunyosida ushbu ma'nolar doirasini yanada kengaytiradi, sayqallashtiradi.

Vaqt quyunida ne davru davron,⁴

Bu-toshga aylangan erkdir,bardoshdir.

Bu-turkyurt muqaddas armon.

Bilamizki, vaqt tasir eta olmaydigan kuch tog'-u toshlarda mavjud .shunday ekan yurt ozodligi uchun kurashgan zotlarning bardoshini shoir toshga qiyoslagan va holanki,u oddiy tosh emas , u tarixdan so'zlaydigan ,vaqtning hukmiga dosh bera oladigan toshlardan.Kelajak avlodga kimligini toshoyna qila oladi.

Unga qaraymanu bir his tuyaman ,

Bu yurtim timsoli mangulik toshdir.

Yuragim toshiga she'rim o'yaman.

Lirik qahramon toshning vaqtlar aro muqimlik sifatini yurtiga timsol qiladi.Chunki elining mangu barhayot bo'lishini istaydi va hatto bu qalb so'zlarini yuragining toshiga o'yib yozadiki, tomirida kimlarning qoni jo'sh urayotganini unutmaslik uchun.Ota-bobolarining kuch-qudratini har bir yurak zarbida anglash maqsadida o'chmas bir naqsh o'yib chizishini shoir metofora orqali yetkazib beradi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. Asqar Musaqulov.O'zbek xalq lirikasi. "Fan"nashriyot, T-2010
2. Eshqobil Shukur.Hamal ayvoni (she'rlar va dostonlar) ."Sharq"nashriyot, T-2002
3. Shavkat Rahmon. Saylanma. –Toshkent: "Sharq "nashriyot., 1997.-B.46

---

⁴Rauf Parfi.Tavba(she'rlar). "Yozuvchi"nashriyoti, T-2000